

УДК 930.253(477.74)

**АРХІВНА СПАДЩИНА БЕССАРАБІЇ:
ДОКУМЕНТИ КОМУНАЛЬНОЇ УСТАНОВИ «ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ АРХІВ»
ЯК ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЬКОЇ ІСТОРІЇ
ПІВДЕННОЇ БЕССАРАБІЇ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

В. Дроздов

*кандидат історичних наук, доцент,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

У статті проаналізовано фонди Комунальної установи «Ізмаїльський архів», які містять джерельну інформацію про історію міст Південної Бессарабії ХІХ – початку ХХ ст. Визначено ступінь збереженості й повноти архівних фондів, вказано на цінні архівні документи, які відображають політико-адміністративний статус міст, особливості їхнього економічного та соціокультурного розвитку, соціальної й етнічної структури населення, основні напрями діяльності місцевих органів влади та міського самоврядування.

Ключові слова: архівні джерела, Комунальна установа «Ізмаїльський архів», міська історія, Південна Бессарабія.

У сучасній вітчизняній історичній науці вивчення міської історії є одним із актуальних напрямів дослідження. Відома українська дослідниця проблем історичної регіоналістики й урбаністики Я. Верменич зазначає: «У кожного міста – своє обличчя, своя, вироблена тривалим історичним досвідом, система самоорганізації людських співтовариств» [1, с. 6]. З приєднанням Бессарабії до складу Російської імперії в 1812 р. й початком колонізації південної її частини активізувалися урбанізаційні процеси в цьому регіоні. Південнобессарабські міста (Аккерман, Ізмаїл, Кілія, Рені та Болград) упродовж ХІХ – початку ХХ ст. стрімко розвивалися і стали політико-адміністративними, економічними та культурними центрами краю. Розташування міст на прикордонні Російської імперії та важливих торговельних шляхах, особливий адміністративний статус території, міграційні процеси й перебування південної частини Бессарабії з 1856 по 1878 рр. під владою Молдовського й Румунського князівств вплинули на соціальний та етнічний склад міського населення й сприяли формуванню неповторного міського простору.

Вивчення міської історії Південної Бессарабії ХІХ – початку ХХ ст. можливе завдяки наявності різних типів джерел, серед яких найбільший масив складають документальні джерела (законодавчі, актові, діловодні, статистичні та ін.), що зберігаються в архівних установах. Особлива роль у збиранні й збереженні документів з історії Південної Бессарабії належить Комунальній установі «Ізмаїльський архів», у якій налічується 2 493 фонди з більш ніж 270 000 справ [2]. Історія архіву розпочалася з 1945 р., коли обласний державний архів було переведено з Білгород-Дністровського до Ізмаїла. У 1954 р. його перетворено на філіал Одеського обласного архіву в м. Ізмаїл, а в 1997 р. – реорганізовано в Ізмаїльський відділ Державного архіву Одеської області. Нинішню назву і статус архів отримав у 2003 р. Документи ХІХ – початку ХХ ст., що зберігаються в архіві, відображають діяльність адміністративних установ, органів міського, станового й повітового управління, поліцейських, жандармських, судових, військових, митних і карантинних установ, навчальних та релігійних закладів [3].

Документальні матеріали архіву є цінними джерелами для багатьох науковців, які займаються вивченням історії південнобессарабських міст ХІХ – початку ХХ ст.

У свою чергу, активізація наукового інтересу до міської історії регіону сприяє введенню до наукового обігу чималої кількості архівних джерел. На матеріалах Комунальної установи «Ізмаїльський архів» базуються наукові публікації Л. Циганенко [4], О. Бачинської [5], О. Балицького [6], В. Дроздова [7], І. Гаврільченко [8] та ін., у яких висвітлюються різні аспекти соціальної й етнічної структури міського населення, економічного й соціокультурного розвитку міст Південної Бессарабії. Джерелознавчі дослідження, у яких характеризуються документи цього архіву щодо окремих наукових проблем, були здійснені Л. Левченко [9], Є. Бутаковою [10] та М. Башли [11].

Метою статті є аналіз фондів Комунальної установи «Ізмаїльський архів» (далі КУІА), в яких зберігаються документи з історії південнобессарабських міст ХІХ – початку ХХ ст.

Значна кількість відомостей про розвиток міст Південної Бессарабії зберігається у фондах канцелярій органів місцевої влади та міського самоврядування. Серед них лише фонд Аккерманської міської думи [12] містить документи, що відображають історію міста впродовж усього ХІХ ст. Аккерманська міська дума була створена в 1818 р. та припинила своє існування у 1918 р. після захоплення Бессарабії Румунським королівством. Вона була виконавчим і господарсько-розпорядчим органом місцевого самоврядування й займалася всіма господарськими, фінансовими, будівельними та торгівельними справами. У 1871 р. її господарсько-виконавчі функції були передані міській управі, а за думою зберігалися лише розпорядчі функції.

Документи Аккерманської міської думи за 1819-1917 рр. поступили до КУІА в 1945 р. від Центрального державного архіву МРСР у кількості 1002 одиниці зберігання. На сьогодні цей фонд включає 1027 справ. За підрахунками архівістів, за 100 років існування міської думи повинно було накопичитися близько 68 тис. справ [12, арк. 1]. Отже, наявні документи фонду фрагментарно розкривають діяльність думи. Крім того, переважна більшість справ – це документи за 1819-1830 рр., і лише 23 справи – за 1833-1917 рр. Адміністративно-політичний розвиток Аккермана, діяльність органів місцевої влади й міського самоврядування в 20-30-х рр. ХІХ ст. дозволяють вивчити Укази Сенату та Бессарабського обласного уряду, приписи Бессарабського цивільного губернатора й журнали засідань міської думи.

Статистичні дані про кількість населення, його національний і соціальний склад містять книги переписів населення за 1819, 1823-1824, 1828-1830 рр., а також ревізські сказки малоросійського товариства (1850, 1858-1859 рр.). Цінні відомості про міське середовище і зміни архітектурного обліку міста знаходяться в справах про план міста Аккермана за 1815 р., будівництво дерев'яної пристані на Дністровському лимані (1826-1831 рр.), лікарні та поштової станції (1828 р.), кам'яного моста (1828-1833 рр.) тощо. Також у фонді зосереджені документи, в яких розкривається стан господарського, торгівельного й фінансового розвитку міста та рівень життя міського населення. Крім фонду міської управи, відомості про населення Аккермана, його національну й соціальну структуру, про кількість заводів і фабрик, а також про навчальні заклади та лікарні міста містяться у фонді Аккерманської земської управи (ф. 47).

Документація органів міського самоврядування придунайських міст Ізмаїла, Кілії та Рені представлена у фондах КУІА лише з кінця 70-х рр. ХІХ ст. Відомості про історію цих міст у 1812-1830 рр. містяться в документах, що зосереджені у фондах поліцейських установ. Так, серед матеріалів фонду Кілійської міської поліції [13] значний інтерес становлять статистичні відомості про стан народонаселення, сільського господарства і промисловості (1828-1830 рр.), справи про довідкові ціни на продовольство, фураж, робочу силу й будівельні матеріали, про відкриття базарів і

ярмарків у Ізмаїлі, Кілії та Рені, про відведення землі для будівництва домів, а також журнали й ухвали міської поліції та квартирної комісії.

Серед документів, що зберігаються у фонді Ізмаїльського міської поліції [14], заслуговують на увагу формулярні описи мешканців фортеці Ізмаїл і міста Тучков із вказівкою національного складу та попереднього місця проживання (1810-1811, 1820 рр.), припис Бессарабського цивільного губернатора від 26 листопада 1812 р. про перейменування передмістя фортеці Ізмаїл у місто Тучков, відомості про стан народонаселення, сільського господарства, промисловості й житлового будівництва, книги реєстрації домовласників та будівель міста Тучков і фортеці Ізмаїл для розквартирування військових частин, відомості про кількість старообрядницьких молитовних будинків, монастирів та каплиць (1826 р.), приписи Бессарабського цивільного губернатора, командуючих військових частин, коменданта фортеці Ізмаїл про підготовку міста до зустрічі імператора (1828 р.).

Стратегічне розташування м. Ізмаїла й необхідність укріплення позицій на Дунаї стали причинами утворення в 1830 р. Ізмаїльського градоначальства, до складу якого увійшли міста Ізмаїл, Кілія, Рені, а також селища Кугурлуй, Саф'яни, Броска, Хаджи-Курди, Гасан-Аспага, Кислиця, Муравльовка, Чимашир і Вилкове. Ізмаїльському градоначальнику, яким було призначено С. О. Тучкова, підпорядковувались коменданти фортець Ізмаїла й Кілії, прикордонна й прикордонно-карантинна служби. У зв'язку з ліквідацією посади ізмаїльського градоначальника у грудні 1835 р. управління градоначальством було передано Бессарабському цивільному губернатору (з 1836 р. – Бессарабський військовий губернатор).

Фонд 56 «Канцелярія Ізмаїльського градоначальника» [15] зосереджує значний масив документальних матеріалів з історії придунайських міст, що входили до градоначальства. Загалом фонд включає 617 справ за 1828 і 1830-1856 рр. Документи канцелярії губернатора з січня 1836 р. по 1856 р., що раніше зберігалися в окремому фонді (ф. 526), стосуються лише управління Ізмаїльським градоначальством. Слід зазначити, що лише 30 справ фонду включають документи за 1843-1856 рр.

Окрім указів і розпоряджень центральних та місцевих органів влади, відомостей про кількість народонаселення, стан промисловості, фінансів і житлового будівництва, на особливу увагу заслуговують справи про будівництво в Ізмаїлі Покровського собору в 1821-1831 рр., кам'яного гостинного двору з 62 лавками в 1831-1837 рр., про зарахування болгар-колоністів до числа жителів м. Рені (1831 р.), про стан і розвиток торговельного пароплавства по Дунаю через порти Ізмаїл та Рені (1832 р.), про заснування в Ізмаїлі грецького училища (1832 р.), про зруйнування старих будівель у фортеці Ізмаїл і переселення їх власників у місто (1833 р.), про встановлення кордону між колоніями задунайських переселенців і м. Рені (1833 р.), про формування в м. Ізмаїлі жандармської команди (1834 р.), про звільнення від займаних посад бургомістра й секретаря Кілійської ратуші у зв'язку зі зловживанням службовим становищем (1834 р.), про відшкодування шкоди за спалене майно, будинки, розміщення шпиталів під час епідемії чуми в 1829 р., про будівництво косяголу в м. Ізмаїлі (1840 р.), про утворення в м. Рені ланкастерського училища (1842 р.).

За рішенням Паризького трактату 1856 р. Ізмаїльський повіт переходив під владу Молдавського князівства (з 1861 р. – Румунського князівства). Період перебування під молдовською й румунською владою, який тривав з 1856 по 1878 рр., не представлений у фондах КУІА. Лише з поверненням краю до Російської імперії в 1878 р. і створенням міських органів самоврядування накопичуються документи, які зосереджуються в фондах міських управ Ізмаїла (ф. 2), Рені (ф. 3) та Болграда (ф. 292). При цьому, відсутні практично справи Кілійської міської управи, а незначні відомості про її діяльність містяться у фонді Вилковської посадської управи (ф. 4).

Міська управа – це виконавчо-розпорядчий орган комунальної ради, яка обиралася в придунайських містах замість міської думи у зв'язку зі збереженням в Ізмаїльському повіті форми виборності до міського самоврядування за румунським комунальним законом 1874 р. Управа завідувала всією податковою системою, експлуатацією міського нерухомого майна, сприяла розвитку торгівлі, займалась благоустроєм міста, народною освітою й охороною здоров'я, утримувала поліцію, в'язницю та пожежний обоз тощо.

Справи Ізмаїльської міської управи надійшли до КУІА в 1945 р. у кількості 747 одиниць зберігання [16, арк. 2]. На сьогодні їх кількість становить 779 справ за 1878-1919 рр. Отже, склад фонду далеко не повний. Більша частина справ має фінансовий характер, а справи розпорядчого характеру майже відсутні. Журнали засідань комунальної ради збереглися частково за 1906, 1917 і 1918 рр. Незважаючи на це, документи фонду дозволяють вивчити різні аспекти політико-адміністративного статусу, економічного й соціокультурного розвитку міста, трансформації міського простору, а також повсякденного життя населення Ізмаїла.

Серед документів, що розкривають господарсько-фінансову діяльність міської управи, значну інформаційну цінність мають бюджети міста, кошториси доходів і витрат, справи про накладання й стягнення казенних, земських та міських зборів, встановлення нових податків, окладні листи для платіжів казенних податей мешканцями міста, про передачу мешканцям міста і його передмість міської орної землі, садів, городів та рибних ловель, про встановлення й підвищення орендної плати, про видачу промислових свідоцтв і проведення ярмарків, про здавання у відкупне утримання мір та ваг, міських лавок, шлагбаумів і переправ. Важливим документом, що свідчить про поступове збільшення міської площі Ізмаїла, появу нових вулиць є план міста за 1908 р. (спр. 451). Діяльність органів міського самоврядування щодо благоустрою міста розкривають справи про спорудження міського водопроводу, електричного освітлення, будівництво й ремонт нових будівель, мощення й ремонт доріг та мостів.

У фонді зосереджені справи, що висвітлюють діяльність управи у сфері народної освіти й охорони здоров'я, зокрема про відкриття народних училищ та бібліотеки, про виділення коштів на їхнє утримання, про прийом і звільнення вчителів, про заходи щодо боротьби з інфекційними захворюваннями, про санітарний стан міста, про утримання лікарень та аптек.

Рівень життя населення Ізмаїла дозволяють вивчити документи, в яких наводяться довідкові ціни на продукти першої необхідності, промислові й будівельні матеріали та робочу силу, а також продовольче забезпечення. Значна кількість справ містить відомості про утримання військових частин, поліції й пожежної команди, про клопотання мешканців щодо зарахування або відрахування їх з числа мешканців міста. Крім того, в архівних документах фонду зберігаються матеріали, в яких відображено діяльність міської управи в умовах Першої світової війни та Лютневої революції, а також зміни у міському управлінні, викликані окупацією краю Румунським королівством у 1918 р.

Фонд Болградської міської управи також неповний і містить лише 254 справи, які охоплюють період з 1879 по 1918 рр. [17]. Це, переважно, документи майнового характеру, зокрема клопотання мешканців про видачу їм посвідчень на право володіння нерухомим майном і протоколи засідань комунальної ради про їхню видачу. Частина документів фонду відображає податкову й фінансову політику міських органів влади та місцевого самоврядування, проте бюджети міста присутні лише за 1885 та 1913 рр. Окремі протоколи міської комунальної ради й постанови міської управи, що містяться у фонді, не дозволяють комплексно вивчити діяльність органів міського самоврядування, адже їх кількість є доволі незначною. Інтерес становлять статистичні відомості про стан промисловості й народонаселення, справи

про вибори до міських і земських органів самоврядування, про діяльність міської управи щодо благоустрою міста, розвитку народної освіти та охорони здоров'я. У фонді зосереджено цінний матеріал про становище міста в 1917-1918 рр., який включає 26 справ, зокрема протоколи засідань міської думи, журнали засідань Болградської міської продовольчої управи, листування з комендантом міста й начальником 13 румунської дивізії, список солдат-виборців для виборів до установчих зборів.

Ще менший за кількістю справ фонд Ренійської міської управи, який включає лише 110 одиниць зберігання за 1879-1917 рр. [18]. При цьому взагалі відсутні документи управи за 1892, 1905 і 1915 рр. Велику цінність мають документи, що відображають основні напрямки діяльності міської управи, зокрема протоколи засідань і постанови Ренійської міської ради за 1882, 1887, 1906-1907, 1913-1914 рр., а також справа про вибори до міської ради в 1888 р. Фінансову діяльність управи у 80-х рр. XIX ст. та на початку XX ст. дозволяють вивчити касові книги, кошториси, книги й річні звіти про прибутки та видатки управи, а також квитанційні книги зі збирання міських податків. Документи про діяльність управи щодо благоустрою міста, розвитку народної освіти та охорони здоров'я зустрічаються у фонді доволі рідко.

Крім фондів місцевих органів влади й міського самоврядування значна кількість архівних матеріалів з міської історії Південної Бессарабії зосереджена у фондах поліцейських, судових, митних і карантинних установ та навчальних закладів.

Діяльність поліцейських органів міст Ізмаїла й Кілії можна дослідити за документами вказаних раніше фондів [13; 14]. У них, переважно, зберігаються журнали й ухвали міської поліції, квартирної комісії, справи про перевірку, розшук і затримання осіб, а також відомості про довідкові ціни на продовольство, фураж, перевезення вантажів, будівельні матеріали та робочу силу. Особливу цінність мають ревізькі сказки населення Кілії й Вилкового за 1834-1836 рр., які містяться у фонді Кілійської міської поліції, статистичні відомості про народонаселення, сільське господарство і промисловість за 1836-1837, 1841, 1843-1846, 1848-1852 та 1854 рр., а також справа про проведення в Кілії 9-го народного перепису в 1850 р.

Серед матеріалів Ізмаїльської міської поліції особливо заслуговують на увагу справи про перевірку проведення 8-го народного перепису в 1835 р., про кількість народонаселення, стан промисловості, торгівлі й освіти в місті за 1847 та 1856 рр., а також ревізька сказка народного перепису 1850 р. малоросійського товариства міста й посімейні списки міщан за 1854 р. з вказівкою майнового становища. Документи Ізмаїльського міського поліцейського управління за 1883-1914 рр. збереглися в невеликій кількості й містяться лише в 11 справах фонду.

Судовими справами купців і міщан в Аккермані та Ізмаїлі займалися міські магістрати. В Аккермані магістрат функціонував з 1824 р. і був ліквідований у 1866 р. у зв'язку із запровадженням інституту мирових суддів. Фонд Аккерманського міського магістрату включає 646 одиниць зберігання [19], зокрема укази й приписи центральних та місцевих адміністративних установ, журнали засідань магістрату, книги запису актів, векселів, позикових листів, духовних заповітів, книги видачі паспортів і видів на проживання. Ізмаїльський міський магістрат проіснував з 1828 по 1856 рр., проте фонд магістрату (ф. 584) налічує лише 5 справ за 1831, 1844-1845 і 1850 рр. У містах Кілія та Рені замість магістратів у 1828 р. були засновані ратуші, які були адміністративно-господарськими й судовими органами міського самоврядування і проіснували до 1856 р. Їхні фонди є нечисленними: ф. 592 «Кілійська міська ратуша» містить 25 справ за 1831-1855 рр., а ф. 668 «Ренійська міська ратуша» – лише одну справу за 1832 р.

Крім магістрату й міської думи, з 20-х рр. XIX ст. в Ізмаїлі функціонував комерційний суд, фонд якого зберігається в КУІА [20]. Суд займався розглядом

торгівельних угод, справ про піклування й торгівельну неспроможність, вексельних позовів, видачею оціночних свідоцтв і збиранням комерційного мита. Склад фонду налічує 973 одиниці зберігання за 1825-1857 рр. і містить журнали засідань суду та його рішень й ухвал, справи про видачу патентів на мореплавні судна, укладання купчих актів на нерухоме майно, узаконення духовних заповітів, призначення портових маклерів та публічних нотаріусів, стягнення боргів тощо.

Значення південнобессарабських міст як важливих торговельних і прикордонних пунктів розкривається в документах фондів канцелярій Ізмаїльського митного округу (ф. 537), Кубейського митного округу (ф. 441) та Правління Ізмаїльського центрального портового карантину (ф. 136). Канцелярія Ізмаїльського митного округу, що була утворена у 1831 р., здійснювала керівництво діяльністю митних установ Ізмаїла, Аккермана, Рені й Леово. Після приєднання Ізмаїльського повіту до Молдовського князівства канцелярію було переведено до Аккермана, а в 1859 р. ліквідовано у зв'язку з утворенням Кубейського митного округу. З поверненням території у 1878 р. було відновлено діяльність канцелярії Ізмаїльського митного округу, а в 1883 р. її було остаточно ліквідовано внаслідок утворення Бессарабського митного округу [3, с. 32]. Документи, що зберігаються у фондах канцелярій митних округів охоплюють період за 1835-1882 рр. і містять інформацію про стягнення мита за товари, що провозилися через митні установи, про конфіскацію контрабандних товарів, про стан зовнішньої торгівлі з вказівкою найменувань і кількості експортованих та імпортованих товарів, а також про утримання митних установ і прикордонної стражі.

Правління Ізмаїльського центрального карантину було засноване в 1833 р. на базі ліквідованих Ізмаїльської портової карантинної контори та карантинної застави, які функціонували з 1816 р. [21, арк. 1]. Воно здійснювало керівництво діяльністю карантинних установ у Ізмаїлі, Аккермані, Рені й Базарчуді. У 1857 р. воно було переведено до м. Кубей, а в 1866 р. припинило своє існування. Документальні матеріали фонду збереглися неповністю та включають 394 справи за 1816-1866 рр. При цьому документи Ізмаїльської портової карантинної контори складають лише 12 справ. Значну цінність мають документи про переселення з Туреччини задунайських колоністів і некрасівців, про масові втечі царанів Молдовського князівства до Бессарабії, про нагляд за іноземними підданими, про затримання біглих солдатів та селян тощо. Також у фонді зосереджені річні та фінансові звіти правління, відомості довідкових цін на продовольство й фураж, відомості про судна, пасажирів та товари, які пройшли через карантин.

Фрагментарні відомості про стан освіти в містах Південної Бессарабії зберігаються у фонді інспектора народних училищ Ізмаїльського повіту, який включає 56 справ за 1884-1918 рр. [21]. Це, зокрема, протоколи засідань педагогічних рад народних училищ Ізмаїла, Болграда, Кілії за 1887-1917 рр., відомості про заснування й стан міських шкільних закладів, кількість вчителів та учнів.

Таким чином, у фондах КУІА зберігається невелика частина документів колишніх органів міської влади й місцевого самоврядування, а також судових, поліцейських та інших установ, які дозволяють лише фрагментарно дослідити політико-адміністративний, соціально-економічний і культурний розвиток південнобессарабських міст у складі Російської імперії. Також відсутні архівні джерела з історії Ізмаїльського повіту за 1856-1878 рр., який перебував під владою Молдовського й Румунського князівств. У зв'язку з цим перспективним є дослідження архівних фондів обласних та центральних архівів України, архівів Республіки Молдова, Румунії та Російської Федерації, в яких представлено документи з міської історії Південної Бессарабії.

1. Верменич Я. В. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення / Я. В. Верменич. – К. : Інститут історії України НАН України, 2011. – 306 с.
2. КУ «Ізмаїльський архів» / Офіційний сайт міста Ізмаїла. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.izmail-gada.gov.ua/-q-q> (дата звернення: 05.10.2016). – Назва з екрана.
3. Филиал Одесского областного архива в г. Измаила: путеводитель / [сост.: А. П. Белобородова, М. Л. Зингер, Е. П. Хабалашвили, В. К. Япарова; под ред. Л. Д. Хмеля]. – К. : Архивное управление при Совете Министров УССР, 1966. – 184 с.
4. Циганенко Л. Ф. Етнічний склад населення фортеці Ізмаїл на початку XIX ст. (за матеріалами місцевого архіву) / Л. Ф. Циганенко // Етнічна історія народів Європи. – 2013. – № 41. – С. 20-24; Циганенко Л. Ф. Українці в етнічній палітрі Південної Бессарабії початку XIX ст. (на матеріалах Ізмаїльського повіту) / Л. Ф. Циганенко // Наукові записки з української історії. – 2014. – № 35. – С. 26-33; Циганенко Л. Ф. Чисельність дворянства міста Тучкова та фортеці Ізмаїл у першій третині XIX ст. / Л. Ф. Циганенко // Гуржіївські історичні читання. – 2014. – № 7. – С. 218-220; Циганенко Л. Ф. Євреї Південної Бессарабії: особливості розселення та господарчої діяльності (перша половина XIX ст.) / Л. Ф. Циганенко // Краєзнавство. – 2015. – № 1-2. – С. 157-163.
5. Бачинська О. А. Етносоціальний склад і шляхи міграцій населення Придунайського регіону кінця XVIII – початку XIX століть (на прикладі міста-фортеці Ізмаїл) / О. А. Бачинська // Надчорномор'я: студії з історії та археології (з IX ст. до н.е. по XIX ст. н.е.). – К. : Інститут історії України НАН України, 2008. – Вип. 1. – С. 149-156.
6. Балицький О. Ю. Соціокультурна трансформація міст Бессарабії (XIX – початок XX ст.): автореф. дис ... канд. іст. наук / О. Ю. Балицький. – Одеса, 2014. – 24 с.
7. Дроздов В. В. Дефіцит споживчих товарів у містах Південної Бессарабії в роки Першої світової війни / В. В. Дроздов // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Вип. 34. – Серія «Історичні науки». – Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2016. – С. 60-65; Дроздов В. В. Етнічний склад міського населення Південної Бессарабії наприкінці XIX – на початку XX ст. (за матеріалами офіційної статистики) / В. В. Дроздов // Міграції в історії і етнічних процесах України. Одеські етнографічні читання : Збірка наукових праць: наукове видання / За редакцією В. Г. Кушніра. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. – С. 135-145.
8. Гаврильченко І. Особливості етнодемографічного стану міського та сільського населення півдня Бессарабії впродовж 80-90 рр. XIX ст. / І. Гаврильченко // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. – 2011. – Т. 1. – С. 214-223.
9. Левченко Л. Л. Купецтво Півдня України кінця XVIII – початку XX ст.: огляд архівних фондів за темою дослідження / Л. Л. Левченко // Наукові праці. Національний університет «Києво-Могилянська Академія». Миколаївська філія. – Т. 62. Вип. 49. – Миколаїв, 2006. – С. 119-127.
10. Бутакова Є. А. Документи Комунального підприємства «Ізмаїльський архів», Державного архіву Одеської області, Національного архіву Республіки Молдова з вивченням торговельного судноплавства Дунаєм у XIX ст. / Є. А. Бутакова // Волинські історичні записки. – 2010. – Т. 4. – С. 112-122.
11. Башли М. І. Бессарабське дворянське депутатське зібрання: джерельна база дослідження (XIX – початок XX ст.) / М. І. Башли // Парадигма пізнання: гуманітарні питання. – 2016. – № 9 (20). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/Paradigm/article/view/1059>
12. КУІА, ф. 1. Аккерманская градская дума, г. Аккерман Бессарабской области, с 1873 года Бессарабской губернии (1819-1918), оп. 1, 94 арк.
13. КУІА, ф. 513. Килийская городская полиция, с 1879 г. Килийское городское полицейское управление, гор. Килия Измаильского уезда (1813-1857), оп. 1, 24 арк.; оп. 2, 5 арк.

14. КУІА, ф. 514. Измаильская городская полиция, с 1878 г. Измаильское городское полицейское управление, гор. Измаил (1810-1856, 1883-1917), оп. 1, 29 арк.
15. КУІА, ф. 56. Канцелярия Измаильского градоначальства, гор. Измаил, с 1836 г. гор. Кишинев (1828-1856), оп. 1, 59 арк.
16. КУІА, ф. 2. Измаильская городская управа, г. Измаил Бессарабской губернии (1878-1919), оп. 1, 85 арк.
17. КУІА, ф. 292. Болградская городская управа, г. Болград Измаильского уезда Бессарабской губернии (1879-1918), оп. 1, 22 арк.
18. КУІА, ф. 3. Ренийская городская управа, гор. Рени Измаильского уезда Бессарабской губернии (1879-1917), оп. 1, 11 арк.
19. КУІА, ф. 55. Аккерманский городской магистрат, гор. Аккерман (1824-1866), оп. 1, 50 арк.
20. КУІА, ф. 661. Измаильский коммерческий суд, г. Измаил (1825-1857), оп. 1, 80 арк.
21. КУІА, ф. 136. Правление Измаильского центрального портового карантин, г. Измаил (1816-1866), оп. 1, 41 арк.
22. КУІА, ф. 786. Инспектор народных училищ Измаильского уезда, г. Измаил (1884-1918), оп. 1, 7 арк.

Дроздов В. Архивное наследие Бессарабии: документы Коммунального учреждения «Измаильский архив» как источниковая база исследования городской истории Южной Бессарабии XIX – начала XX вв.

В статье проанализированы фонды Коммунального учреждения «Измаильский архив», которые содержат источниковую информацию об истории городов Южной Бессарабии XIX – начала XX вв. Определена степень сохранности и полноты архивных фондов, указаны ценные архивные документы, которые отображают политико-административный статус городов, особенности их экономического и социокультурного развития, социальной и этнической структуры населения, основные направления деятельности органов местной власти и городского самоуправления.

Ключевые слова: архивные источники, Коммунальное учреждение «Измаильский архив», городская история, Южная Бессарабия.

Drozdov V. Archival Heritage of Bessarabia: Documents of the Municipal Institution «Izmail Archive» as a Source of the Urban History Research of Southern Bessarabia of the 19th and early 20th centuries.

The funds of the Municipal Institution «Izmail Archive», which contain source information about the history of the cities of Southern Bessarabia cities of the 19th and early 20th centuries, were analyzed. The author determined the degree of preservation and completeness of the archival funds, pointed out the valuable archival documents that reflect the political and administrative status of the cities, the characteristics of their economic and socio-cultural development, the social and ethnic structure of the population, the basic areas of local authorities and city government activity.

Key words: archival sources, Municipal Institution «Izmail Archive», urban history, Southern Bessarabia.